

Пропозиції та зауваження Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону про факторинг (реєстр. № 12306 від 11.12.2024)

НААУ опрацювала проект Закону про факторинг (реєстр. № 12306 від 11.12.2024) та вважає за необхідне зазначити таке.

1. Проект Закону України про факторинг є важливим кроком до регулювання факторингових відносин, що потребує всебічного аналізу його позитивних аспектів та потенційних недоліків.

Законопроект намагається розв'язати проблему фрагментарності регулювання, яке наразі розподілене між Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Варто вказати, що особливої актуальності проект Закону набуває в контексті економічних викликів, спричинених повномасштабним вторгненням російської федерації. Факторинг може стати ефективним інструментом підтримки ліквідності підприємств, прискорення оборотності активів та уникнення касових розривів, що критично важливо для безперервності господарської діяльності в умовах обмеженого доступу до традиційного банківського кредитування.

Необхідно відзначити системний характер законопроекту та його узгодженість із Концепцією реформування регулювання факторингу, розробленою Національним банком України. Гармонізація із Модельним законом УНІДРУА про факторинг також є важливим кроком інтеграції України до міжнародного правового поля.

2. Запровадження публічного електронного Реєстру відступлень права грошової вимоги за договорами факторингу є важливою частиною законопроекту. Адміністратором і держателем Реєстру визначено Національний банк України, що має забезпечити належний рівень державного контролю та технічної підтримки.

Важливість Реєстру полягає в тому, що він дозволить знизити ризики шахрайських дій, пов'язаних із подвійним відступленням одного й того ж права вимоги.

Крім того, Реєстр має потенціал значно підвищити прозорість факторингових операцій, посиливши довіру учасників ринку до інструменту факторингу. Важливо наголосити, що відомості, внесені до Реєстру, будуть відкритими та загальнодоступними для всіх юридичних і фізичних осіб, хоча порядком ведення Реєстру й можуть бути передбачені певні обмеження щодо розкриття інформації.

3. Стаття 18 законопроекту встановлює принцип визначення пріоритету відступлення права грошової вимоги за часом реєстрації в Реєстрі. Це формує фундамент для правової визначеності та передбачуваності для всіх учасників ринку.

Згідно із цією статтею пріоритет відступлення визначається за часом реєстрації незалежно від моменту укладення договору факторингу та моменту виникнення права грошової вимоги.

Важливо, що реєстрація, яка відбулася раніше, має пріоритет, а зареєстроване відступлення має пріоритет над незареєстрованим. При цьому положення частини 3 статті 18, яка регулює взаємодію з обтяженнями, зареєстрованими відповідно до Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», забезпечує системність правового регулювання та узгодженість із суміжними правовими інститутами.

4. Стаття 9 законопроекту встановлює нікчемність умов договорів, що забороняють або обмежують відступлення права грошової вимоги. Це положення може вплинути на розвиток факторингу в Україні, оскільки усуває суттєву перешкоду для малих та середніх підприємств.

Визнання таких заборон нікчемними відповідає сучасним міжнародним тенденціям і дозволить розширити доступ до факторингу для широкого кола підприємств. При цьому важливо, що договір факторингу буде дійсним незалежно від наявності в базовому договорі умов про заборону чи обмеження здійснювати відступлення права грошової вимоги.

При цьому практична імплементація цього положення може вимагати додаткового роз'яснення щодо прав та відповідальності клієнта перед боржником у випадку порушення договірної заборони.

5. Стаття 8 законопроекту також передбачає створення національної цифрової платформи залучення фінансування на основі активів (факторингу), що дозволить проводити конкурентні процедури відбору факторів.

Платформа повинна бути загальнодоступною, недискримінаційною та гарантувати рівні права та доступ до інформації всім охочим. Ще одним важливим моментом у цьому ключі є положення про обов'язкове використання такої платформи для договорів факторингу, укладених на підставі базових договорів, які було укладено відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» (частина 2 статті 8).

Це може позитивно вплинути на прозорість та ефективність факторингових операцій у публічному секторі, що, своєю чергою, має особливе значення для забезпечення належного використання державних коштів.

6. Законопроект запроваджує чітке розмежування торговельного факторингу та операцій із фінансовою заборгованістю через внесення змін до законів України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (пункт 6 розділу V) та «Про споживче кредитування» (пункт 5 розділу V).

Зокрема, вводиться нова стаття 9¹ до Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», яка прямо забороняє фінансовим компаніям, що мають право надавати послуги з факторингу, набувати права вимоги за договорами про надання фінансових послуг, укладеними зі споживачами (частина 7). Частина 7 статті 29 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» встановлює обмеження на суміщення факторингу з іншими фінансовими послугами щодо споживачів.

Крім того, частина 4 статті 18 Закону України «Про споживче кредитування» забороняє відступлення права вимоги за договорами про споживчий кредит фінансовій компанії, яка має право надавати послуги з факторингу. Таке системне розмежування допоможе усунути негативні практики на ринку, пов'язані з агресивним стягненням споживчих боргів, і захистити права споживачів, створюючи більш спеціалізований та професійний ринок факторингу.

7. Попри запропоновані зміни до статті 47 Закону України «Про міжнародне приватне право» законопроект недостатньо враховує специфіку транскордонних факторингових операцій.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України та глобалізацію торговельних відносин, важливо доповнити законопроект окремою статтею щодо транскордонного факторингу, яка б регулювала визнання іноземних факторів в Україні.

Також у законопроекті варто передбачити особливості реєстрації транскордонних операцій у Реєстрі, адже міжнародні факторингові операції мають свою специфіку, пов'язану з необхідністю врахування різних юрисдикцій.

Необхідно врегулювати колізійні питання, що виникають, коли фактор, клієнт і боржник перебувають у різних юрисдикціях, та передбачити механізми вирішення транскордонних спорів, пов'язаних із факторингом. Ці доповнення дозволять українським підприємствам ефективніше використовувати факторинг при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

8. Хоча стаття 11 законопроекту містить положення щодо захисту даних відповідно до законів України «Про захист персональних даних» та «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», а також передбачає інтеграцію із Системою електронної взаємодії електронних ресурсів відповідно до Закону України «Про публічні електронні реєстри», ці положення є занадто загальними та недостатніми з огляду на високу чутливість фінансової інформації.

Необхідно встановити детальні вимоги до технічного захисту інформації в Реєстрі, враховуючи сучасні кіберзагрози, які становлять реальну небезпеку для державних інформаційних систем, особливо в ситуації повномасштабної війни.

Для підвищення відповідальності учасників системи необхідно визначити конкретну відповідальність держателя, реєстратора та користувачів за порушення вимог до захисту інформації в Реєстрі, а також передбачити регулярний незалежний аудит системи захисту інформації.

Важливо деталізувати процедури відновлення даних у випадку технічних збоїв або кібератак, що забезпечить безперервність функціонування Реєстру.

Також слід звернути увагу, що в законопроекті відсутні конкретні технічні параметри та вимоги до функціонування платформи.

Терміни розроблення та впровадження платформи не визначені в законопроекті, а відповідальність за створення та забезпечення роботи платформи покладено на Кабінет Міністрів України (частина 3 статті 8).

Делегування цих питань Кабінету Міністрів України без встановлення базових принципів у законі може створити ризики при практичній імплементації.

9. Законопроект встановлює загальні правила для факторингових операцій, не розмежовуючи різні види факторингу, що може ускладнити застосування цих правил до специфічних форм факторингових відносин.

Зокрема, потребує додаткового регулювання ланцюговий факторинг, що передбачає відступлення вимог за ланцюгом поставок із кількома посередниками, оскільки такі операції мають свою специфіку, пов'язану з множинністю учасників.

Окрема увага має бути також приділена факторингу дебіторської заборгованості державних підприємств та установ, який має враховувати особливості бюджетного законодавства та процедур державних закупівель.

Хоча стаття 8 законопроекту передбачає обов'язкове використання національної цифрової платформи для договорів факторингу, пов'язаних із публічними закупівлями, бракує специфічних положень щодо інших особливостей вищезазначених видів факторингу.

Доцільно доповнити законопроект відповідними нормами або передбачити можливість встановлення особливостей регулювання таких відносин у підзаконних актах Національного банку України.

Висновки

Проект Закону України про факторинг є кроком уперед щодо регулювання факторингових відносин в Україні, спрямований на гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами та створення прозорого й ефективного ринку факторингу.

Законопроект містить низку основних положень, зокрема щодо створення Реєстру відступлень права грошової вимоги, запровадження національної цифрової платформи, встановлення чіткого пріоритету відступлення та розмежування торговельного факторингу й операцій із фінансовою заборгованістю.

Водночас законопроект потребує доопрацювання в частині регулювання транскордонного факторингу, захисту інформації в Реєстрі, а також врахування специфіки окремих видів факторингу.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що законопроект містить як переваги, так і аспекти, що потребують доопрацювання. Рекомендуємо підтримати законопроект з урахуванням запропонованих змін і доповнень.